

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN ĐỊA LÝ NHÂN VĂN
VÀ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG

BÁO CÁO CHẤT LỘC
KẾT QUẢ HOẠT ĐỘNG KHOA HỌC ĐỀ TÀI CẤP BỘ

I. THÔNG TIN VỀ ĐỀ TÀI

1. Tên đề tài: Đảm bảo an ninh con người vùng biên giới đất liền ở Việt Nam góp phần phát triển kinh tế - xã hội và củng cố an ninh, chính trị trong bối cảnh mới.

Thuộc chương trình trọng điểm cấp Bộ: “*Nghiên cứu tổng thể vùng biên giới đất liền ở Việt Nam góp phần phát triển kinh tế - xã hội và đảm bảo an ninh, chính trị trong điều kiện hiện nay*”.

2. Chủ nhiệm đề tài: Ths. NCVC. Lương Thùy Dương

3. Thời gian thực hiện: 2024 - 2025

4. Ngày nghiệm thu cấp Bộ: 30/11/2025

5. Tổ chức chủ trì: Viện Địa lý nhân văn và Phát triển bền vững, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam

II. ĐÓNG GÓP MỚI CỦA ĐỀ TÀI

1. Về cách tiếp cận, khung lý thuyết, phương pháp nghiên cứu:

Đề tài áp dụng khung lý thuyết an ninh con người (Human Security) của UNDP năm 1994 với 7 trụ cột: an ninh kinh tế, an ninh lương thực, an ninh sức khỏe, an ninh môi trường, an ninh cá nhân, an ninh cộng đồng và an ninh chính trị - lần đầu tiên được vận dụng toàn diện vào nghiên cứu vùng biên giới đất liền Việt Nam. Nghiên cứu sử dụng cách tiếp cận liên ngành, kết hợp phương pháp định tính (phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm) và định lượng (khảo sát bảng hỏi 485 hộ gia đình) tại 4 xã thuộc 3 tỉnh đại diện cho 3 vùng biên giới: Hà Giang (Việt Nam - Trung Quốc), Điện Biên (Việt Nam - Lào) và Đắk Lắk (Việt Nam - Campuchia).

2. Về nội dung khoa học (các đóng góp mới về khoa học):

Thứ nhất, đề tài đã xây dựng bức tranh toàn diện về thực trạng an ninh con người vùng biên giới đất liền, chỉ ra những thách thức đặc thù của từng vùng biên: (i) Vùng biên Việt - Trung (Hà Giang) nổi bật vấn đề buôn bán người và buôn lậu hàng hóa; (ii) Vùng

biên Việt - Lào (Điện Biên) là điểm nóng ma túy xuyên quốc gia; (iii) Vùng biên Việt - Campuchia (Đắk Lắk) đặc trưng bởi khai thác rừng trái phép và lao động di cư bất hợp pháp.

Thứ hai, nghiên cứu phát hiện các mối lo ngại an ninh kinh tế nổi bật nhất của cư dân biên giới gồm: thiếu tiền nuôi bản thân, thiếu tiền cho con cháu đi học, không có khoản tiết kiệm dự phòng, thiếu việc làm và rủi ro lừa đảo trực tuyến. Tình trạng thiếu nước trầm trọng vào mùa khô ở cả ba vùng biên giới là trở ngại lớn đối với sinh hoạt và canh tác nông nghiệp.

Thứ ba, đề tài xác định các yếu tố tác động đến đảm bảo an ninh con người, trong đó rào cản ngôn ngữ của đồng bào dân tộc thiểu số là nguyên nhân quan trọng gây khó khăn trong đa dạng hóa sinh kế và tiếp cận dịch vụ công. Nghiên cứu cũng chỉ ra mối quan hệ tương tác giữa các trụ cột an ninh: bất ổn môi trường (biến đổi khí hậu, thiên tai) ảnh hưởng trực tiếp đến an ninh lương thực và an ninh kinh tế của người dân.

3. Về khả năng ứng dụng trong thực tiễn:

Đề tài cung cấp cơ sở khoa học cho việc hoạch định chính sách đảm bảo an ninh con người vùng biên giới, đặc biệt trong bối cảnh triển khai Chương trình mục tiêu quốc gia về giảm nghèo bền vững và phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số giai đoạn 2021-2030. Các khuyến nghị chính sách tập trung vào: (i) Tạo sinh kế bền vững cho người dân, chú trọng khắc phục rào cản ngôn ngữ trong tiếp cận vốn vay sản xuất; (ii) Tăng cường đầu tư hệ thống y tế tuyến cơ sở, giải quyết bất cập về bảo hiểm y tế khi xã đạt nông thôn mới; (iii) Nâng cao nhận thức cộng đồng về phòng chống buôn bán người, ma túy và lừa đảo trực tuyến; (iv) Củng cố khối đại đoàn kết dân tộc, cảnh giác với âm mưu lợi dụng khác biệt văn hóa, tôn giáo để chia rẽ. Kết quả nghiên cứu có thể sử dụng làm tài liệu giảng dạy về an ninh phi truyền thống và quản lý phát triển vùng biên giới.

Bên cạnh đó, kết quả nghiên cứu còn có thể được sử dụng trực tiếp bởi các cơ quan quản lý Nhà nước như các Bộ, ban ngành có liên quan, Ủy ban nhân dân các tỉnh biên giới trong việc hoạch định chiến lược và kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội vùng biên giới đất liền trong tương lai.

Nghiên cứu cũng cung cấp cơ sở khoa học cho việc tăng cường hợp tác giữa các quốc gia như Trung Quốc, Lào và Campuchia trong việc quản lý biên giới, phòng chống

tội phạm xuyên quốc gia, ứng phó với biến đổi khí hậu và bảo vệ môi trường khu vực biên giới đất liền của Việt Nam.

Cuối cùng, kết quả nghiên cứu còn có thể trở thành nguồn tài liệu tham khảo cho các nghiên cứu tiếp theo về cùng chủ đề an ninh con người, hoặc cùng địa bàn là các địa phương vùng biên giới đất liền nói riêng, và vùng biên giới nói chung. Nghiên cứu có thể tạo nền tảng cho các nghiên cứu chuyên sâu hơn về từng khía cạnh của an ninh con người, nghiên cứu so sánh với các quốc gia trong khu vực, và phát triển các công cụ đo lường an ninh con người một cách rõ ràng hơn. Đồng thời, kết quả nghiên cứu cũng có thể được sử dụng như một tài liệu giảng dạy sinh động, nhiều thông tin.

Chủ nhiệm đề tài

(Ký, ghi rõ họ tên)

Lương Thùy Dương